

Mirosław Roguski

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Korytnickiej

ORCID: 0000-0001-6448-6124

Zbiór wypisów kustosza Adolfa Mysłowskiego źródłem do badań genealogicznych

Przechowywany w Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim Zbiór Adolfa Erazma Mysłowskiego (1876–1954; archiwista) zasługuje na popularyzację oraz publiczne udostępnienie jego kopii cyfrowych w serwisie Szukajwarchiwach.gov.pl. Zawiera ona bowiem materiały cenne dla historyków, heraldyków, genealogów i onomastów. Szczególnie przydatne są one dla osób badających historię rodzin szlacheckich zamieszkujących ziemie Mazowsza i Podlasia, których akta ziemskie i grodzkie zostały zniszczone w gmachu AGAD podpalonym przez żołnierzy niemieckich po upadku Powstania Warszawskiego.

Jedną z tych ziem była ziemia liwska. W Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie był przechowywany zespół 460 ksiąg ziemskich i grodzkich liwskich. Księgi ziemskie rozpoczynały się od 1445 r., a grodzkie od 1581 r. W zespole były także księgi z okresu rządów austriackich od 1795 do 1809 r. na terenie tej ziemi¹. Księgi te nie były szerzej badane przed 1939 r. Nieliczne dokumenty cytowali Zygmunt Wdowiszewski i Kazimierz D. Tymieniecki. Pierwszy opublikował w 1932 r. w „Miesięczniku Heraldycznym” dziesięć średniowiecznych zapisek herbowych z ksiąg sądowych liwskich². Kazimierz Tymieniecki cytował kilka zapisek z ksiąg

¹ *Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. I, Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 1957, s. 198; M. Roguski, *Kancelaria ziemska i grodzka liwska w XV-XVIII wieku*, „Rocznik Liwski” 6, 2012/2013, s. 55-83.

² Z. Wdowiszewski, *Inscriptiones clenodiales. Zapiski liwskie z XV wieku*, „Miesięcznik Heraldyczny” 11, 1932, nr. 1, s. 1-5.

liwskich w swoich publikacjach oraz pozostawił ich rękopiśmienne odpisy w materiałach archiwalnych przechowywanych w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu³. Od kilku lat wielu genealogów i miłośników historii regionalnej korzysta z udostępnionych on-line rękopiśmiennych materiałów genealogicznych Wojciecha Wincentego Wielądka zachowanych w kijowskim archiwum⁴. Ten pochodzący ze wsi Wielądki w ziemi liwskiej heraldyk i genealog przygotowując do druku 6 tom swojego herbarza, gromadził różne materiały i dokumenty nadsyłane mu przez zainteresowane rodziny⁵. Jak ocenia doktor Tomasz Jaszczołt, znajdujące się w Kijowie i w Krakowie rękopiśmienne tomy herbarza Wielądka

zawierają nie tylko genealogie i teksty opisowe podobne do tych opublikowanych w tomach wydanych drukiem, lecz również są zbiorami regestrów z ksiąg sądowych, głównie z terenu Mazowsza i Podlasia. Wartość tych regestrów wzrasta niepomniernie wobec faktu, że większość ksiąg będących ich podstawą została zniszczona w 1944 r. Szczególnie cenne są wypisy z ksiąg serii. „Donationum” z grodu warszawskiego, które dla XVII i XVIII w. przepadły niemal całkowicie⁶.

Podobne znaczenie mają wypisy Adolfa Mysłowskiego ze zniszczonych ksiąg liwskich. Wypisy dotyczące rodzin Roguskich i Świętochowskich okazały się przydatne podczas opracowywania przez dr Annę Salinę i dr Martę Piber-Zbieranowską kilkunastu haseł *Słownika historyczno-geograficznego ziemi liwskiej w średniowieczu*⁷. Z pewnością będą także pomocne przy

³ Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, K. Tymieniecki, Wypisy z ksiąg sądowych liwskich, zespół P. III – 40, sygn. 428.

⁴ Centralne Państwowe Historyczne Archiwum Ukrainy w Kijowie (CUDIAUK), Archiwum Kaczanowskiego, fond. 966, Kolekcja dokumentów Departamentu Heroldii Królestwa Polskiego, https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/ (dostęp: 1.12.2023).

⁵ W.W. Wielądko, *Heraldyka, czyli opisanie herbów, w jakim który jest kształcie, oraz familie rodowitej szlachty polskiej i W.X. Litewskiego z ich herbami. Przy tym: Wstawieni męstwem i odwaga, wytworną nauką, cnotą, gorliwością i innymi zasługami w ojczyźnie dawniejszego i teraźniejszego wieku Polacy*. T. 1-2. Warszawa 1794; t. 3. Warszawa 1795; t. 4. Warszawa 1796; t. 5. Warszawa 1798; M. Roguski, *Rody szlachty liwskiej. Wielądkowie z Wielądk herbu Nałęcz*, „Rocznik Liwski” 3, 2007, s. 195-206.

⁶ T. Jaszczołt, Spuścizna genealogiczno-heraldyczna Wojciecha Wincentego Wielądka (1744-1822) w zbiorach kijowskich i krakowskich – bezwartościowe kompilacje czy źródło zastępcze, abstrakt referatu wygłoszonego podczas sesji naukowej Polskiego Towarzystwa Heraldycznego w dniu 25 maja 2018 roku, <https://ornatowski.com/wiadomosci/polskie-towarzystwo-heraldyczne-sesja-naukowa-25-maja-2018-r/> (dostęp: 1.12.2023).

⁷ *Słownik historyczno-geograficzny ziemi liwskiej w średniowieczu*, red. Tomasz Jurek, Warszawa 2017.

opracowywaniu haseł słowników historyczno-geograficznych województwa podlaskiego i ziemi czerskiej przygotowywanych obecnie przez pracowników Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

O bogactwie wypisów sporządzonych przez A. Myśłowskiego z ksiąg liwskich wiedziało przez wiele lat niewiele osób. Dlatego też wielu badających dzieje ziemi liwskiej i jej szlachty korzystało głównie z innych źródeł rozproszonych po wielu archiwach. Między innymi w zasobie Archiwum Państwowego w Siedlcach znajduje się zbiór wypisów z ksiąg grodzkich liwskich, z których najstarszy pochodzi z 1618 r. Dotyczą one głównie parafii liwskiej i mieszczan liwskich⁸. Wyniki kwerend i ustaleń tych badaczy zostały zaprezentowane w artykułach zamieszczonych na łamach pism regionalnych: „Rocznika Liwskiego”, „Zeszytów Korytnickich”, „Rocznika Sokołowskiego”, „Rocznika Kałuszyńskiego”, „Prac Archiwalno-Konserwatorskich” i publikacjach z konferencji naukowych organizowanych przez uczelnie wyższe, muzea, biblioteki, towarzystwa naukowe i regionalne oraz Archiwum Akt Dawnych w Warszawie i Archiwum Państwowe w Siedlcach⁹. Jedynie kilku badaczy regionalistów miało dostęp do maszy-

⁸ Archiwum Państwowe w Siedlcach, Zbiór wypisów z ksiąg grodzkich liwskich lata: 1618-1858, sygn. 300. Spośród 75 dokumentów spisanych w języku łacińskim większość dotyczy kościoła parafialnego w Liwie. Jest wśród nich poświadczenie z 1618 r. przywileju księcia mazowieckiego Bolesława z 1453 r. na nadanie ziemi dla probostwa liwskiego.

⁹ M. Wilska, *Liw w czasach Księcia Mazowieckiego Janusza I*, „Rocznik Liwski” 1, 2005/2006, s. 55-72; E. Kowalczyk-Heyman, *Najstarsze nazwy miejscowe ziemi liwskiej*, „Rocznik Liwski” 7, 2014, s. 9-16, Eadem, *Osadnictwo ziemi liwskiej do połowy XIV w. w świetle źródeł pisanych*, [w:] *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*, red. Z. Kurnatowska, t. 2, Wrocław 1996, s. 193-199; Eadem, *Włość kałuska w średniowieczu. Z dziejów osadnictwa na wschodnim Mazowszu*, „Rocznik Kałuszyński” 4, 2004, s. 9-25; J. Suproniuk, *Osadnictwo ziemi liwskiej w XV i XVI wieku w świetle źródeł pisanych*, „Rocznik Liwski” 3, 2007, s. 21-85; T. Jaszczołt, *Napływy rycerstwa do parafii Korytnica i Pniewnik*, „Zeszyty Korytnickie” 4, 2011, s. 143-169; A. Nowik, *Osadnictwo rycerskie w parafii korytnickiej w średniowieczu*, „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, s. 17-36; A. Nowik, A. A. Goska, *Ciągłość dziejów gniazd rodowych. Osadnictwo szlachty cząstkowej w parafii Katuszyn od XV do XXI wieku*, „Rocznik Kałuszyński” 7, 2007, s. 25-57; P. M. Szczurowski, *Późnośredniowieczne osadnictwo rycerskie w ziemi liwskiej na przykładzie Szczurowa, Żaboklik i Czaplki*, „Rocznik Liwski” 5, 2010/2011, s. 33-46; P. M. Szczurowski, *Historia Szczurowa w ziemi liwskiej w parafii Pniewnik w świetle najstarszych źródeł pisanych*, „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, s. 74-88; K. Pacuski, *Elita władzy ziemi liwskiej w XV wieku*, „Rocznik Liwski” 1, 2005/2006, s. 73-93; M. Piber-Zbieranowska, *Liw jako oprawa (wdowia) księżnych mazowieckich i teren ich działalności*, Ibidem, s. 95-106; *Udział szlachty ziemi liwskiej w zarządzie księstwem mazowieckim w latach 1503-1526. Wybrane przykłady*, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 133-147; Eadem, *Andrzej Zaliwski i jego bracia. Przyczynek do dziejów szlachty ziemi liwskiej za regencji księżnej Anny Radziwiłłówny*, [w:] *Ecclesia – regnum – fontes. Studia z dziejów średniowiecza*, Warszawa 2014, s. 615-630; K. Pacuski, *Plebani ziemi liwskiej w XV wieku*, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 119-132; A. Salina, *Struktury administracji kościelnej w ziemi liwskiej do końca XVI wieku*, Ibidem, s. 149-169; P. A. Dmochowski, *Ród Pobogów w średniowieczu*, „Rocznik

nopisu opracowania dominikanina Walerego Roberta Sapek-Świętochowskiego zatytułowanego „Ród Świętochowskich”, w którym cytowane były wypisy dotyczące rodu Świętochowskich herbu Prus oraz rodziny Roguski herbu Awdaniec¹⁰. W 2015 r. dr Andrzej M. Nowik dotarł do dokumentacji sporządzonej przez Mysłowskiego dla księdza Władysława Roguskiego, proboszcza parafii na ulicy Nobla na Saskiej Kępie w Warszawie, z której korzystał ojciec Sapek-Świętochowski pozostającej do chwili obecnej w rękach prywatnych. Po opracowaniu pozostających do chwili obecnej w rękach prywatnych wypisów opublikował informacje o nich na łamach „Rocznika Liwskiego”, a następnie zamieścił ich fotografie na stronie muzeum w Mińsku Mazowieckim¹¹. Upowszechnił także informację o przechowywanych w Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim zbiorze wypisów Adolfa Mysłowskiego, dotyczących tej i innych rodzin, podczas kilku konferencji naukowych. Powstał on podczas kwerend wykonywanych przez Mysłowskiego w latach 1921–1952 na zlecenie różnych rodzin i instytucji. Zbiór o sygnaturze 242 liczy 77 opracowanych jednostek archiwalnych, w których jest zgromadzonych około 1 m.b. dokumentów. W jego inwentarzu są wymienione nazwiska ponad 120 rodzin, dla których były wykonywane archiwalne kwerendy. Niektóre jednostki zawierają wypisy dotyczące kilku rodzin. M.in. jednostka archiwalna 14 zawiera zapiski z lat 1386–1919 dotyczące rodzin Konarskich używających herbów: Dołęga, Habdank, Jastrzębiec, Jelita, Kolczyk, Lubicz, Lewart, Łzawa, Rola, Szeliga, Topór, Tępa Podkowa i Zadora. Jednostka 73 to materiały wykonanych w 1937 r. kwerend archiwalnych dotyczących rodzin: Ciechowskich, Dąbskich, Grafe, Grzymałów, Jasińskich, Kaubers, Krasiborskich, Kowerskich, Makulskich, Mier, Maltzahn, Potockich, Różyckich, Szajewskich i Wernickich. W wielu jednostkach są szkice drzew genealogicznych, a w 8 jednostkach są także tablice genealogiczne¹².

Sporządzony w 1987 r. inwentarz zbioru został opracowany przez zespół pod kierownictwem dr. Ryszarda Kotowicza przy współpracy Władysława Górala. W dokumencie tym podkreślono, że udostępniane materiały są

Liwski” 7, 2014, s. 17-45; Idem, *Próba ustalenia pochodzenia Pobogów z Turny*, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 171-180.

¹⁰ W. R. Świętochowski OP, *Ród Świętochowskich*, maszynopis, Archiwum Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie, sygn. S/12/5.

¹¹ *Wypisy ks. Władysława Roguskiego z ksiąg ziemskich i grodzkich liwskich z lat 1445-1795*, oprac. A. M. Nowik, <https://minskmaz.com/mac/wypisy-ks-wladyslawa-roguskiego> (dostęp: 1.12.2023).

¹² W poszczególnych jednostkach są także cenne informacje o osobach i rodzinach spokrewnionych z rodzinami dla których kwerendę sporządzał A. Mysłowski.

w głównej mierze związane z prowadzonymi kwerendami genealogicznymi w postaci fiszek, wypisów i odpisów. Niewielka ilość dokumentów oryginalnych luźnych oraz 3 poszyty dóbr Dobryszycy, Krępa oraz Makowiska i Zajęcice, które zostały zgromadzone w związku z prowadzonymi poszukiwaniami genealogicznymi. Materiały gromadzone w latach 1921–1953 sięgają XIV wieku. Wśród kwerend genealogicznych na szczególną uwagę zasługują materiały dotyczące rodzin: Krasnodębskich, Świętochowskich i Ugniewskich. Wiele ciekawych wiadomości wnosi korespondencja związana z prowadzonymi poszukiwaniami genealogicznymi. Pozostałe materiały dot. działalności społecznej A. Myśłowskiego i archiwów w których on pracował¹³.

W niektórych jednostkach, np. dotyczących rodzin Michałowskich i Walewskich, rezultaty kwerend Myśłowski przedstawia w formie ponumerowanych rejestrów spisanych w poszytach. Dotyczący rodziny Michałowskich poszyt ma 19 stron, na których zapisano 135 rejestrów dokumentów z lat 1612–1736. Większość z nich pochodzi z ksiąg liwskich¹⁴. Materiały genealogiczne dotyczące rodziny Walewskich to 158 rejestrów dokumentów z lat 1540–1761 spisanych w poszycie liczącym 25 stron¹⁵.

W opublikowanym w 1994 r. na łamach „Miscellanea Historico-Archivistica” artykule dr Ryszard Kotewicz prezentując informacje o spuściźnie po Adolfie Myśłowskim pisze, że dużą wartość mają notatki, odpisy oraz koncepty pism kierowanych do zlecających kwerendy. Do nich zalicza materiały poświęcone

rodzinom (rodom), m.in. Chechlińskich, Firlejów, Glinków, Malczewskich, Mańkowskich, Michałowskich, Niewęglowskich, Pełków, Rozwadowskich, Radziwiłłów, Roguskich, Strzembonów, Taylorów, Tyszkiewiczów, Walewskich, Wilczewskich, Wolińskich, Zakrzewskich, Zielonków. Ponadto zebrano materiały (w niewielkich ilościach) do 42 rodzin, w tym zamieszkałych za granicą, m.in. Francillon, von Glasov, Hohenloche, Krasieńskich, Płodowskich, Schlimmer, Wilczewskich. Pewną ciekawostką stanowiły poszukiwania, podjęte na zlecenie Ambasady Niemiec, dotyczące Hitlera (prawdopodob-

¹³ Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim (dalej: APP), Zbiór Adolfa Erazma Myśłowskiego (1876-1954; archiwista), sygn. 242. Inwentarz, s. 3.

¹⁴ Pojęciem poszyt określam grupę zszytych kart stanowiących daną jednostkę inwentarzową. Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Michałowskich z okresu 1612-1736, Ibidem, sygn. 44.

¹⁵ Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Walewskich z okresu 1540-1761, Ibidem, sygn. 69.

nie przodka Adolfa Hitlera). Jak okazało się służył on jako podoficer w XVIII w. w wojsku królewskim w Polsce. W tej sprawie zachował się koncept pisma¹⁶.

Ta cenna dokumentacja archiwalna jest dziełem archiwisty, którego wiedza oraz zasługi w ratowaniu i zabezpieczaniu naszych archiwaliów podczas pierwszej i drugiej wojny światowej są wysoko cenione przez historyków i archiwistów. Dlatego za celowe należy uznać przypomnienie jego sylwetki i dorobku¹⁷.

Adolf Mysłowski urodził się 4 maja 1876 r. w Warszawie. Po ukończeniu gimnazjum filologicznego podjął pracę w AGAD na stanowisku kopisty sporządzającego odpisy głównie z dokumentów grodzkich i trybunalskich. 28 września 1908 r. awansował na stanowisko młodszego pomocnika archiwariusza. Jego znajomość zasobów AGAD decydowała, że służył często pomocą innym pracownikom archiwum w ich kwerendach i sporządzaniu odpisów. Brał także udział w działalności badawczej prowadzonej w Archiwum. Miał swój wkład w przygotowaniu do druku wielu wydawnictw źródłowych. Jego prace naukowe zostały przerwane po wybuchu pierwszej wojny światowej. W lipcu 1915 r., w związku z planowanym opuszczeniem Warszawy przez władze rosyjskie oraz zarządzoną ewakuacją urzędów i archiwów do Rosji, archiwisci Adolf Mysłowski oraz Wacław Graniczny zostali wysłani do Moskwy. Mieli tam pełnić rolę opiekunów części Archiwum Koronnego. Jak pisze Maria Lawrenz:

W czasie prawie trzyletniego pobytu za granicą, mimo przebywania w trudnych warunkach, opiekunowie zasobu nie dopuścili do zniszczenia powierzonych im archiwaliów, dzięki czemu wróciły one bezpieczne do AGAD. Była to ich osobista wielka zasługa w zachowaniu tych bezcennych archiwaliów dla przyszłych pokoleń badaczy¹⁸.

¹⁶ R. Kotewicz, *Sprawozdanie Antoniego Rybarskiego z ratowania zasobu AGAD we wrześniu 1939 r.* – ze zbioru *Adolfa Erazma Mysłowskiego*, „Miscellanea Historico-Archivistica” 4, 1994, s. 278.

¹⁷ Zob. *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1 (1918-1984), red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Łódź 1988, s. 151; J. Karwasińska, *Wspomnienie o Adolfie Erazmie Mysłowskim, kustosz Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie 4 V 1876 – 6 II 1954*, „Archeion” 27, 1957, s. 407; T. Matuszak, *Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim w okresie okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Region, Kraj, Świat. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Tadeuszowi Olejnikowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. J. R. Budziński, Piotrków Trybunalski 2005, s. 183-190; M. Lawrenz, *Działalność i życie zawodowe Adolfa Erazma Mysłowskiego*, [w:] *Pamiętnik XV Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki Toruń, 10-12 kwietnia 2013 r. „Od pergaminu do blu-ray’a”*, red. H. Ciechanowski, Toruń 2013, s. 209-220.

¹⁸ M. Lawrenz, *Działalność i życie zawodowe...*, s. 111.

Wiedza i doświadczenie Myśłowskiego oraz znajomość łaciny i starych inwentarzy Archiwum Koronnego okazały się bezcenne podczas działań mających na celu rewindykację ze Związku Radzieckiego polskich archiwaliów, które podjęto po zawarciu traktatu ryskiego z 18 marca 1921 r. Jego rola i zasługi w rewindykacji archiwów koronnych zostały docenione przez dyrektora AGAD Józefa Siemieńskiego i miały wpływ na awanse Myśłowskiego w AGAD. 1 października 1919 r. został archiwistą, a 1 stycznia 1924 starszym archiwistą. Na kustosa awansował 1 stycznia 1936 r. Na tym stanowisku pracował do października 1939 r. Do jego

obowiązków należało m.in. rejestrowanie i rozmieszczanie rewindykowanych archiwaliów oraz nadawanie im sygnatur (dużo czasu zajęła mu praca nad Archiwum Koronnym Warszawskim), nadzorował on także rachunkowość i administrację. Kustosz Myśłowski udzielał często konsultacji w wielu różnorodnych sprawach¹⁹.

We wrześniu 1939 roku Adam Stebelski ówczesny dyrektor AGAD powołał go na komendanta gmachu odpowiedzialnego za jego ochronę przeciwlotniczą. Po wkroczeniu do stolicy wojsk niemieckich i przejęciu nadzoru nad zbiorami przez okupacyjny Urząd Archiwalny „nieorientujący się w zasobie, nieznający dokumentów, łaciny jak również paleografii Niemcy, wkrótce zawarli z Myśłowskim umowę na doraźne kwerendy genealogiczne nadsyłane z Rzeszy, które wykonywał do 1944 roku”²⁰. Po upadku Powstania Warszawskiego kustosz Myśłowski opuścił wraz z rodziną miasto. Po pobycie w obozie w Pruszkowie, został wysiedlony i zamieszkał w Piotrkowie, gdzie podjął pracę w miejscowym archiwum państwowym. Jego pracami kierował w latach 1945–1949. Zmarł 6 lutego 1954 r. W Archiwum Akt Nowych i AGAD przechowywane są akta dotyczące jego działalności zawodowej, a w piotrkowskim archiwum szczęśliwie uratowana przed zniszczeniem dokumentacja archiwalna prowadzonych kwerend genealogicznych przewieziona przez jej twórcę z Warszawy²¹.

Wiele ciekawych informacji o osobach zlecających archiwistę wykonanie kwerend archiwalnych oraz celów, jakie sobie one stawiały, dostarcza zachowana ich korespondencja z Myśłowskim. Większość pism zawierają-

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Tamże, s. 113.

²¹ Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 8736, Myśłowski Adolf Erazm, syn Dominika, zatr. 1896-1945, p.o. kierownika, Archiwum Państwowe w Piotrkowie, AGAD, Akta osób i rodzin, sygn. 375, Adolf Erazm Myśłowski kustosz Archiwum Głównego Akt Dawnych i Archiwum Państwowego w Piotrkowie.

cych prośby o wykonanie kwerend pochodzi z lat 1921–1942²². Nie można ustalić dat, kiedy dokonano zleceń niektórych kwerend. Interesujące są motyw autorów próśb o pomoc Mysłowskiego w pozyskaniu odpisów dokumentów dotyczących ich rodzin. Niektórzy sygnalizują posiadanie takich oryginalnych dokumentów lub ich odpisów. W kilku pismach osób zlecających kwerendy jest mowa, że ich celem jest uzyskanie materiałów do przygotowywanych publikacji, a kwerendy Mysłowskiego mają wzbogacić lub zweryfikować wyniki wcześniej prowadzonych własnych poszukiwań. Zlecające je to osoby wykształcone. Są wśród nich inżynierowie, osoby mające stopień doktora, profesorowie wyższych uczelni, adwokaci, sędziowie, urzędnicy oraz duchowni.

W dniu 27 marca 1939 r. kwerendę zmówił dr Kajetan Czarkowski ze Lwowa, który przesłał 300 złotych na poczet kosztów zleconej pracy. W swoim piśmie do Mysłowskiego pisze, że

jako cel poszukiwań należałoby postawić sobie monografie rodziny Czarkowskich w XV, XVI i XVII wieku w ziemi Drohickej. Gdyby w trakcie poszukiwań zaszła możliwość sięgnięcia do innych aktów jak nap. ziemi Bielskiej lub sąsiednich trzeba by i tam poszukać²³.

W liście podaje także nazwy miejscowości z parafii Perlejewo, „należące do Czarkowskich” lub których, według jego wiedzy, dotyczyły różne transakcje zawierane przez nich w XVII w. Sugeruje także, że ze względu na zmienność nazwisk do XVI w. wskazane jest wykonanie przez Mysłowskiego kwerendy dotyczącej innych Awdańców żyjących na tym terenie.

Ksiądz Marian Pełka z Saskiej Kępy w Warszawie prosząc w liście z 21 października 1940 r. Mysłowskiego o pomoc w „sprawie genealogii mojego rodu” informował, że posiada „dokumenty w oryginale od Jana Kazimierza, Władysława IV oraz Augustów II i Trzeciego”²⁴. Podobne były motyw prośby księdza Władysława Roguskiego skierowanej do Mysłow-

²² W inwentarzu zbioru jako datę wykonania kwerendy dla prof. dr. Eugeniusza Uglewskiego podano lata 1951-1952. Treść zachowanej korespondencji profesora E. Uglewskiego i A. Mysłowskiego z tych lat oraz daty na niektórych kartach wskazują, że kwerenda była wcześniej zlecona i wykonywana w latach 1933-1938, a po wojnie zakończono zlecone wcześniej prace, APP, Zbiór Adolfa Erazma Mysłowskiego (1876-1954; archiwista), sygn. 66, k. 38v, 39, i 42., Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Uglewskich z okresu 1421-1939.

²³ Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Czarkowskich z okresu 1509-1745, Ibidem, sygn. 25, k.1-2.

²⁴ Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Pełków z okresu 1445-1801, Ibidem, sygn. 49, k.1.

skiego w sprawie podjęcia się przez archiwistę wykonania kwerendy źródeł dotyczących jego rodziny. Z treści jego listów z lat 1938–1942 wynika, że dysponował on wcześniej wieloma notatkami, dokumentami oraz opracowanym drzewem swojej rodziny używającej przydomka „Papież”. W liście do Myśłowskiego z 22 sierpnia 1938 r. pisze, że przekazał archiwistcie 123 kartki oraz „wyciąg z metryk czerwonkowskich, jak również zrobioną prowizoryczną genealogię”²⁵. Objęciem kwerendą różnych gałęzi tej rodziny zainteresowane były także osoby, których przodkowie mieli inne niż księdza Roguskiego przydomki. Prawdopodobnie obawa, że wydłuży to znacznie czas poszukiwań jego przodków decydowała, że w liście z dnia 26 marca 1938 r. pisze on do Myśłowskiego:

Mam taką prośbę do Sz. Pana dyrektora by łaskawie szedł swoją drogą w wyszukiwaniu, a nie ulegał p. inż. Roguskiemu, który chciał rozszerzyć zakres poszukiwań²⁶.

Chęć przygotowania i wydania historii rodu była motywem starań o pomoc Myśłowskiego przedstawicieli rodu Świętochowskich herbu Prus. Chciano także zabezpieczyć dla potomnych odpisy dokumentów przechowywanych w archiwach niedostępnych dla Polaków w czasie okupacji. Dominikanin ojciec Walery Sapek Świętochowski pisze, że pierwsze spotkanie „przedstawicieli rodu”, które powołało komisję odpowiedzialną za zebranie dokumentów, dotyczących jego dziejów odbyło się w Warszawie 21 września 1942 r. Wybrano dominikanina oraz inżyniera Ignacego Świętochowskiego i adwokata Józefa Świętochowskiego. Mieli oni za zadanie uzyskać dostęp do akt przechowywanych w AGAD. Pozyskane materiały miały służyć do opracowania przez ojca Świętochowskiego książki prezentującej historię tego rodu. Jedną z kopii maszynopisu tego opracowania udostępnił mi wielce zasłużony dla badań nad historią ziemi liwskiej i jej szlachty ś.p. Leszek Zalewski²⁷. Ojciec Świętochowski w swoim opracowaniu pisze, że za radą dr Adama Wolffa postanowili Świętochowscy uzyskać zgodę władz okupacyjnych składając do Archiwamtu podanie, w którym swoje starania uzasadniali chęcią udowodnienia „pruskiego pochodzenia”. Liczyli, że można je otrzymać powołując się na nazwę herbu rodowego Prus, a „wróg nie będzie odróżniał terminu »Prus« od »Prusak«

²⁵ Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Roguskich z okresu 1413-1854, Ibidem, sygn. 54, k. 10

²⁶ Ibidem, k. 5.

²⁷ Zob. L. Zalewski, *Ziemia liwska, ludzie, miejscowości, wydarzenia*, Warszawa 2002; Idem, *Szlachta ziemi liwskiej. Sejmiki. urzędy. herbarz*, Warszawa 2005.

i w ten sposób wywiedzie się go w pole". Podanie pozytywnie zaopiniował niemiecki referent. Ich starania pokrzyżowali niewtajemniczeni polscy pracownicy archiwum. Oni oraz dyrektor Antoni Rybarski uznali, że jest oburzające i skandaliczne to, że

ksiądz katolicki o rdzennym nazwisku polskim chce zostać Volksdeutscherem! Tę ampulkę niezasłużonej przykrości wypić musiał autor niniejszej książki u wstępu swoich badań nad przeszłością swego rodu

i spowodowali wydanie negatywnej decyzji. Jak pisze dalej ojciec Świętochowski:

nadarzyło się inne rozwiązanie sprawy. W Archiwum Akt Dawnych pracował starzec i emeryt p. Adolf Mysłowski, któremu Niemcy mimo iż był Polakiem, pozwalali korzystać z zabytków przeszłości polskiej, uważając go za nieszkodliwego, zresztą sami korzystali z jego doświadczenia, gdyż p. Mysłowski znał Archiwum na wylot, a stare pismo średniowieczne czytał płynniej niż oni Krakauer Zeitung. Na prośbę więc wspomnianej komisji podjął się p. Mysłowski robienia odpisów akt sądowych, dotyczących dziejów rodu Świętochowskich²⁸.

Jak dotychczas dysponujemy jedynie dwiema w miarę kompletnymi dokumentacjami opracowanymi przez Mysłowskiego. Składają się na nie wypisy przekazane zamawiającym je rodzinom oraz notatki robocze archiwisty sporządzane podczas wykonania kwerend. Pierwsza to materiały dotyczące rodziny Roguskich o przydomku „Papież”, przechowywane w archiwum piotrkowskim, oraz wypisy przekazane księdzu W. Roguskiemu. Druga to dokumentacja dotycząca rodziny Świętochowskich – materiały z archiwum w Piotrkowie oraz maszynopis opracowania zatytułowanego „Ród Świętochowskich”. Dokumentacja z archiwum piotrkowskiego to jednostka o sygnaturze 61, zawierająca notatki i wypisy z lat 1345–1856, sporządzone przez A. Mysłowskiego. Liczy ona 170 luźnych kart, wśród których oprócz wypisów i drzew genealogicznych Świętochowskich, są także wypisy i drzewa genealogiczne rodziny Święcickich. Rodzina Święcickich nie jest wymieniona w inwentarzu zespołu. Natomiast maszynopis opracowania zatytułowanego „Ród Świętochowskich” ma 277 stron tekstu oraz 33 tablice genealogiczne i rysunek mapy z osadami, które były

²⁸ W. R. Świętochowski OP, *Ród Świętochowskich...*, s. 1.

w posiadaniu lub zamieszkałe przez Świętochowskich. Cytowane w tym opracowaniu wypisy zostały wykorzystane przy opracowywaniu kilku haseł *Słownika historyczno-genealogicznego ziemi liwskiej w średniowieczu*, m.in. haseł Pniewnik, Świętochowo i Świętochowo - Trawy oraz opracowanej przez dr Tomasza Jaszczolta tablicy genealogicznej Świętochowskich²⁹. Należy mieć nadzieję, że w posiadaniu także innych rodzin znajdują się materiały przekazane im przez archiwistę.

Dotychczas publicznego udostępnienia doczekał się jedynie zbiór wypisów z ksiąg ziemskich i grodzkich liwskich sporządzonych dla ks. Władysława Roguskiego, który jest własnością jego rodziny. Jego opracowanie i opublikowanie na stronie Mińskiego Archiwum Cyfrowego to zasługa dr. Andrzeja Marka Nowika oraz Marka Celeja, dyrektora Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim³⁰. Razem z przechowywaną w Archiwum Państwowym w Piotrkowie jednostką archiwalną o sygnaturze 54 liczącą 208 kart z materiałami dotyczącymi tej rodziny stanowi cenne źródło dla badaczy profesjonalistów oraz amatorów regionalistów. Jednostka ta, oprócz odpisów i rejestrow z ksiąg liwskich i innych ziem mazowieckich, ma kilka roboczych szkiców i drzew genealogicznych. Wypisy te zamówił u Adolfa Myśłowskiego ksiądz kanonik Władysław Roguski, którego rodzina miała przydomek „Papież”. Był synem Stanisława Roguskiego i Rozalii Żaboklickiej. Urodził się w 1889 r. w miejscowości Sosnowe w parafii Oleksin. Dzieciństwo spędził w Ignacowie pod Mińskiem Mazowieckim. W 1908 r. wstąpił w Warszawie do seminarium duchownego, święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r. W 1938 r. został proboszczem nowo powstającej Parafii Matki Bożej Nieustającej Pomocy na Saskiej Kępie w Warszawie. W 1945 r. otrzymał przywilej rakiety i mantoletu. Jego zasługą jest budowa w latach 1938–1952 kościoła pod wezwaniem świętego Andrzeja Boboli na ulicy Nobla na Saskiej Kępie. Przeszedł na emeryturę w 1960 r. Zmarł w Warszawie w 1971 r. i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Opublikowane przez dr Andrzeja M. Nowika w Mińskim Archiwum Cyfrowym wypisy sporządzone dla ks. W. Roguskiego zapisane zostały jednostronnie na luźnych kartkach. Mają formę rejestrow. Większość z nich jest pisana po łacinie. Dr Andrzej Nowik wydzielił poszczególne zdjęcia wypisów na pochodzące na ksiąg ziemskich i grodzkich. Wszystkie są

²⁹ Zobacz hasła *Słownika*: Pniewnik, s. 148-156, Świętochowo i Świętochowo-Trawy, s. 207-211 oraz tablica genealogiczna s. 208. Podobnie wykorzystane zostały wypisy sporządzone dla ks. W. Roguskiego.

³⁰ A.M. Nowik, *Wypisy ks. Władysława Roguskiego z ksiąg ziemskich i grodzkich liwskich z lat 1445-17951*, „Rocznik Liwski” 9, 2016/2017, s. 157-163 i Mińskie Archiwum Cyfrowe: <https://minskmaz.com/mac/wypisy-ks-wladyslawa-roguskiego> (dostęp: 1.12.2023).

oznaczone numerem księgi i numerem karty w księdze oraz rokiem sporządzenia aktu w nawiasie, w przypadku dwóch aktów na jednej stronie również numerem rzymskim w nawiasie, zaś w przypadku wypisów pisanych dwustronnie również oznaczeniem strony w nawiasie lub numerem egzemplarza w przypadku sporządzenia dwóch egzemplarzy wypisów. Wcześniejsze księgi uchodzące za ziemskie zostały tradycyjnie oznaczone jako grodzkie³¹.

Do opublikowanych wypisów dołączono kolorowane drzewo genealogiczne przodków księdza Roguskiego, spisany przez niego życiorys oraz notatki na temat historii rodziny. Wypisy te zawierają informacje o osadach powstałych na terenie tej ziemi na gruntach kupowanych lub nadawanych przez książąt mazowieckich od XIV do XVI w. rycerzom pochodzącym z innych ziem mazowieckich i z Korony. Między innymi na terenie włości i osadzie Kąty, nabytej w 1425 r. przez Piotra, Wawrzyńca, Dzierśława i Połubiona z Roguszyna w ziemi zakroczymskiej, powstały w XV w. wsie: Roguszyno, Roguszyno Kąty i Roguszyno Połazie³². Część tej rozległej włości leśnej kupił w 1431 r. od Tomasza z Kątów, pochodzący także z ziemi zakroczymskiej, Andrzej ze Szczurowa, który założył osadę Szczurowo³³. W XVI w. na powiększanych przez Roguskich w wyniku zakupów i nadań gruntach powstały przysiółki i nowe osady tworzące tak zwaną okolicę szlachecką o wspólnej nazwie Roguszyno³⁴. Wypisy zawierają także informacje o wsiach książęcych oraz należących do szlachty. Właścicielami większości z nich jest szlachta zagrodowa, która zamieszkuje osady: Borze Koszewnica, Goździec, Górki, Górki Kruszewiec, Karczewiec, Kąty, Komory Olchówka, Komory Wielądki, Krypy, Krypy Mścichy, Kwaśnianka, Łubki, Nojszewo, Orzechowo, Piotrowice, Połazie, Połazie Czaple, Połazie Kąty, Połazie Ogrodzona Łąka, Połazie Osieckie, Połazie Trzcianka, Połazie Wielądki, Połazie Żabokliki, Rabiany, Rąbież, Rowiska, Skarżyno, Suchodół, Szczurowo, Szczurowo Kąty, Strupiechowo, Świętochowo, Świętochowo

³¹ Jak podkreślił to dr A. Nowik, wypisy pochodzą głównie z ksiąg ziemskich inskrypcji (wpisów), które w późniejszym okresie uległy podziałowi na czystopisowe indukty („I”) i brudnopisy („M”). Nieliczne wypisy pochodzą z późnych ksiąg zobowiązań („OD”) oraz ksiąg ingrosacji, które po 1795 r. były kontynuacją ksiąg inskrypcji. A. M. Nowik, *Wypisy ks. W. Roguskiego...*, s. 161-162.

³² *Słownik historyczno-geograficzny...*, s. 65.

³³ Tamże, s. 205.

³⁴ W wypisach A. Mysłowskiego są wymienione osady i przysiółki o wspólnej nazwie Roguszyno : Decie, Dzierzki, Kąty, Kąty Kozły, Kwaśnianka, Leśniki, Nowe, Nowe Połazie, Perkuły, Połazie, Połazie Kąty, Stare, Stare Dzierzki, Stare Kąty, Stare Kozły, Stare Osieckie, Wypychy.

Pniewnik, Świętochowo Trawy, Wąsosze, Wielądky, Wierzbno, Żabokliki i Żelazowo³⁵. Obecnie większość ich mieszkańców to potomkowie rycerzy pierwszych osadników. Od nazw wielu osad oraz przydomków ich właścicieli powstało szereg nazwisk zamieszkujących je rodzin szlacheckich. W wypisach Myśłowskiego opublikowanych przez A. Nowika wymieniane są następujące nazwiska rodzin szlacheckich z ziemi liwskiej i ziem sąsiednich: Brochowski, Chrościcki, Czapski, Gliniecki, Jaczewski, Kałuski, Kamiński, Kącki, Komorowski, Kruszewski, Krypski, Klukowski, Laskowski, Myśłowski, Nojszewski, Obel, Orzechowski, Osiecki, Piotrowski, Pogorzelski, Polkowski, Połaski, Rabieński, Roguski, Rowicki, Rozwadowski, Rusinowski, Skarzyński, Strupiechowski, Suchodolski, Szczurowski, Świętochowski, Wielądek, Zawadzki, Zbrożek, Żaboklicki i Żelazowski³⁶. Podobnie jak nazwy miejscowe i nazwiska także przydomki miejscowej szlachty wymienione w wypisach dostarczają wielu informacji przydatnych w badaniach historyków, genealogów i onomastów³⁷. Cenne informacje o rodowej przynależności rodzin osiadłych w ziemi liwskiej w XV i XVI w. zawiera siedem zapisek herbowych. Są w nich wymienione herby: Awdaniec rodziny Roguskich, Bolesta rodzin Czapskich i Żaboklickich, Bończa (Jednorozec) Skarzyńskich, Jasińczyk Strupiechowskich, Korab Piotrowskich, Lubicz Nojszewskich, Ostoja Koszewnickich i Wielądków, Pierzchała Krypskich, Prus Karczewskich i Szczurowskich, Rawicz Rowickich oraz Wierzbowa Żelazowskich. Zapiski herbowe podane przez A. Myśłowskiego uzupełniają informacje o herbach i przynależności rodowej szlachty liwskiej pochodzące z zapisek herbowych T. Wdowiszewskiego³⁸.

Wypisy z ksiąg liwskich odnajdujemy także w jednostkach zawierających wyniki kwerend archiwalnych wykonanych przez Myśłowskiego na zlecenie rodzin: Czarkowskich, Krasnodębskich, Michałowskich, Pełków i Włodków. W liczącej 100 kart jednostce o sygnaturze 25, dotyczącej rodziny Czarkowskich herbu Awdaniec, wśród wypisów z lat 1509–1745 dominują pochodzące z ksiąg ziemskich drohickich. Jest także registr z 1573 r. z księgi grodzkiej liwskiej. Jednostka archiwalna o numerze 35

³⁵ A. M. Nowik, *Wypisy ks. Władysława Roguskiego...*, s. 162-163.

³⁶ Tamże, s. 162

³⁷ Tamże. Przydomki Roguskich to: Babik, Decz (Deć), Donat, Grodny, Gryz (Gryzik), Ir, Jurkowicz, Kólig, Kozik (Kozłowski), Krowik, Kulik, Kwaśnicki, Lupa, Margat, Papież (Papieżyk), Pazdej, Perkuła (Perkulik), Pęzik, Pijrkul, Rugol, Samel (Samelik, Samuelik), Smyk, Strzyż, Tarała, Sasin. Zob. M. Roguski, *Herby i przydomki rodów szlacheckich z okolic Korytnicy w dawnej ziemi Liwskiej (XVII-XVIII wiek)*, „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, s. 89-118.

³⁸ Z. Wdowiszewski wymienił w swoich zapiskach następujące herby 14 rodów liwskiej szlachty: Awdaniec, Jasińczyk, Jastrzębiec, Junosza, Korab, Łada, Lubicz, Modzela, Ostoja Pobóg, Rawicz, Rogala, Suchekownaty, Wczele.

z materiałami z lat 1471–1915, dotyczącymi rodziny Krasnodębskich, liczy ponumerowanych 601 kart. Najstarszy wypis z 1471 r. pochodzi z księgi grodzkiej liwskiej sygnatura 1. Jednostka ta zawiera liczne rejestry z akt ziemskich i grodzkich drohickich, mielnickich, brańskich, łukowskich, sandomierskich oraz liwskich. W jednostce 44, zawierającej materiały dotyczące rodziny Michałowskich, jest liczący 19 stron poszyt z 135 rejestrami dokumentów z lat 1612–1736³⁹.

Bardzo ciekawe są materiały z liczącej 89 kart jednostki 49, dotyczące kilku rodzin noszących nazwisko Pełka. Wypisy pochodzą z ksiąg liwskich, kamienieckich (kamieńczykowskich), nurskich, warszawskich i zakroczymskich oraz z ksiąg miast Liwa i Stanisławowa. Są to jedne z nielicznych wypisów z ksiąg miejskich tych miast z lat 1572–1602. W rejestrach i notatkach są informacje o rodzinach szlacheckich oraz mieszkańcach z miasta Stanisławowa i młynarzach noszących nazwisko Pełka. Wypisy, według autorów inwentarza, pochodzą z lat 1445–1801, ale w materiałach jest także rejestr dokumentu z akt ziemskich i grodzkich warszawskich z 1427 r. (karta 4) oraz wypisy z Metryki Koronnej z lat 1422 i 1424 (karta 5). Są także informacje z lat późniejszych. Między innymi drzewo genealogiczne rodziny Pełków, mieszkańców Stanisławowa, oraz rodziny młynarzy mających młyn na Ossownicy. Były one opracowane na podstawie akt miejskich stanisławowskich i wymieniają osoby żyjące w latach 1645–1833 (karty 85–89).

Jednostka archiwalna o sygnaturze 67, licząca 40 kartek, zawiera wypisy z lat 1681–1833 dotyczące rodziny Włodków, pochodzące m.in. z ksiąg drohickich, liwskich i mielnickich oraz drzewo genealogiczne potomków Jana Włodka (1777–1819).

Prezentowany zbiór archiwalny wypisów sporządzonych przez Adolfa Mysłowskiego z akt, których większość uległa zniszczeniu podczas ostatniej wojny, jest cennym i interesującym źródłem przydatnym w badaniach genealogów, heraldyków, historyków i onomastów. W ostatnich latach obserwujemy wzrost zainteresowania badaniami genealogicznymi i regionalnymi. Podejmują je zarówno profesjonalni badacze, jak i coraz większa grupa miłośników dziejów własnych rodzin i regionu zamieszkania. Celem artykułu była prezentacja i popularyzacja materiałów archiwalnych, które mogą być im przydatne w ich badaniach.

³⁹ Materiały dotyczące kwerendy genealogicznej rodziny Krasnodębskich z okresu 1471–1915, APP, Zbiór Adolfa Erazma Mysłowskiego (1876–1954; archiwista), sygn. 35.

Streszczenie

Zbiór Adolfa Erazma Myśłowskiego (1876–1954; archiwista) z Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim powstał podczas kwerend genealogicznych wykonywanych przez Myśłowskiego w latach 1921–1952 na zlecenie różnych rodzin i instytucji. Liczy on 77 jednostek archiwalnych zawierających wypisy wykonane dla ponad 120 rodzin. Zbiór zawiera cenne dla historyków, heraldyków, genealogów i onomastów wypisy z ksiąg wielu ziem zniszczonych przez żołnierzy niemieckich w podpalonym Archiwum Głównym Akt Dawnych po upadku Powstania Warszawskiego. Jedną z tych ziem była ziemia liwska.

SŁOWA KLUCZOWE: Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, kwerendy genealogiczne, dokumentacja archiwalna, akta, Adolf Myśłowski

Summary

The private provenance archives are defined in the archive related legislation as unrecorded non-state archival holdings. The legislation does not regulate in detail how to manage these holdings. Similarly, their status is unclear in the archival theory and methodology. There are ongoing discussions about their nature, as either fonds or collections. As a result, any practical decisions relating to these holdings are often subjective or made on a case-by-case basis. The author discusses this issue when examining a few of the basic archiving functions, such as record appraisal, acquisition, recordkeeping, arrangement and communication. This is further supported by examples of various ways how and where these holdings are recorded and kept. The author provides information about benefits of the archival information systems, including supporting information sharing as well as providing other numerous and unique advantages.

KEY WORDS: State Archives in Piotrków Trybunalski, genealogical queries, archival documentation, records, Adolf Myśłowski,

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

- Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 8736.

Archiwum Główne Akt Dawnych

- Akta osób i rodzin, sygn. 375.

Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim

- Zbiór Adolfa Erazma Myśłowskiego (1876- 1954; archiwista), sygn. 25, 35, 44, 49, 54, 66, 69.

Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu

- K. Tymieniecki, Wypisy z ksiąg sądowych liwskich, zespół P. III - 40, sygn. 428.

Centralne Państwowe Historyczne Archiwum Ukrainy w Kijowie (CUDIAUK),

- Kolekcja dokumentów Departamentu Heroldii Królestwa Polskiego, fond. 966, https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/ (dostęp: 1.12.2023).

Archiwum Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie

- W. R. Świętochowski OP, Ród Świętochowskich, maszynopis, sygn. S/12/5.

Mińskie Archiwum Cyfrowe

- Wypisy ks. Władysława Roguskiego z ksiąg ziemskich i grodzkich liwskich z lat 1445-1795, oprac. A. M. Nowik, <https://minskmaz.com/mac/wypisy-ks-wladyslawa-roguskiego> (dostęp: 1.12.2023).

Źródła drukowane

Wdowiszewski Z., *Inscriptiones clenodiales. Zapiski liwskie z XV wieku*, „Miesięcznik Heraldyczny” 11, 1932, nr 1, s. 1-5.

Literatura

Dmochowski P. A., *Ród Pobogów w średniowieczu*, „Rocznik Liwski” 7, 2014, s. 17-45.

Dmochowski P. A., *Próba ustalenia pochodzenia Pobogów z Turny*, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 171-180.

Jaszczołt T., *Napływ rycerstwa do parafii Korytnica i Pniewnik*, „Zeszyty Korytnickie” 4, 2011, s. 143-169.

Jaszczołt T., *Spuścizna genealogiczno-heraldyczna Wojciecha Wincentego Wielądka (1744-1822) w zbiorach kijowskich i krakowskich - bezwartościowe kompilacje czy źródło zastępcze*, abstrakt referatu wygłoszonego podczas sesji naukowej Polskiego Towarzystwa Heraldycznego w dniu 25 maja 2018 roku, <https://ornatowski.com/wiadomosci/polskie-towarzystwo-heraldyczne-sesja-naukowa-25-maja-2018-r/> (dostęp: 1.12.2023).

Karwasińska J., *Wspomnienie o Adolfie Erazmie Myśłowskim, kustosz Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie 4 V 1876- 6 II 1954*, „Archeion” 27, 1957, s. 407-409.

Kotewicz R., *Sprawozdanie Antoniego Rybarskiego z ratowania zasobu AGAD we wrześniu 1939 r. - ze zbioru Adolfa Erazma Myśłowskiego*, „Miscellanea Historico-Archivistica” 4, 1994, s. 277-283.

Kowalczyk-Heyman E., *Najstarsze nazwy miejscowe ziemi liwskiej*, „Rocznik Liwski” 7, 2014, s. 9-16.

Kowalczyk-Heyman E., *Osadnictwo ziemi liwskiej do połowy XIV w. w świetle źródeł pisanych*, [w:] *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*, red. Z. Kurnatowska, t. 2, Wrocław 1996, s. 193-199.

Kowalczyk-Heyman E., *Włość kałuska w średniowieczu. Z dziejów osadnictwa na*

- wschodnim Mazowszu, „Rocznik Kałuszyński” 4, 2004, s. 9- 25.
- Lawrenz M., *Działalność i życie zawodowe Adolfa Erazma Myśłowskiego Pamiętnik XV Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki Toruń, 10-12 kwietnia 2013 r. „Od pergaminu do blu-ray’a”, red. H. Ciechanowski, Toruń 2013, s. 209- 220.*
- Matuszak T., *Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim w okresie okupacji hitlerowskiej, [w:] Region, Kraj, Świat. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Tadeuszowi Olejnikowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, red. J. R. Budziński, Piotrków Trybunalski 2005, s. 183-190.*
- Nowik A., *Osadnictwo rycerskie w parafii korytnickiej w średniowieczu, „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, s. 17-36.*
- Nowik A., Goska A. A., *Ciągłość dziejów gniazd rodowych. Osadnictwo szlachty cząstkowej w parafii Katuszyn od XV do XXI wieku, „Rocznik Kałuszyński” 7, 2007, s. 25-57.*
- Pacuski K., *Elita władzy ziemi liwskiej w XV wieku, „Rocznik Liwski” 1, 2005/2006, s. 73-93.*
- Pacuski K., *Plebani ziemi liwskiej w XV wieku, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 119-132 .*
- Piber-Zbieranowska M., *Liw jako oprawa (wdowia) księżnych mazowieckich i teren ich działalność, „Rocznik Liwski” 1, 2005/2006, s. 95-106.*
- Piber-Zbieranowska M., *Udział szlachty ziemi liwskiej w zarządzie księstwem mazowieckim w latach 1503-1526. Wybrane przykłady, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 133-147.*
- Piber-Zbieranowska M., *Andrzej Zaliwski i jego bracia. Przyczynek do dziejów szlachty ziemi liwskiej za regencji księżnej Anny Radziwiłłówny, [w:] Ecclesia - regnum - fontes. Studia z dziejów średniowiecza, Warszawa 2014, s. 615-630.*
- Roguski M., *Herby i przydomki rodów szlacheckich z okolic Korytnicy w dawnej ziemi Liwskiej (XVII-XVIII wiek), „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, t. 3, s. 89-118.*
- Roguski M., *Kancelaria ziemna i grodzka liwska w XV-XVIII wieku, „Rocznik Liwski” 6, 2012/2013, s. 55-83.*
- Roguski M., *Rody szlachty liwskiej. Wielądkowie z Wielądk herbu Nałęcz, „Rocznik Liwski” 3, 2007, s. 195-206.*
- Salina A., *Struktury administracji kościelnej w ziemi liwskiej do końca XVI wieku, „Rocznik Liwski” 8, 2015, s. 149-169.*
- Słownik biograficzny archiwistów polskich, t. 1 (1918-1984), red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa - Łódź 1988.*
- Słownik historyczno-geograficzny ziemi liwskiej w średniowieczu, red. T. Jurek, Warszawa 2017.*
- Suproniuk J., *Osadnictwo ziemi liwskiej w XV i XVI wieku w świetle źródeł pisanych, „Rocznik Liwski” 3, 2007, s. 21-85.*
- Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych, t. I: Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 1957.*
- Szczurowski P. M., *Późnośredniowieczne osadnictwo rycerskie w ziemi liwskiej na przykładzie Szczurowa, Żaboklik i Czapli, „Rocznik Liwski” 5, 2010/2011, s. 33-46.*
- Szczurowski P. M., *Historia Szczurowa w ziemi liwskiej w parafii Pniewnik w świetle najstarszych źródeł pisanych, „Zeszyty Korytnickie” 3, 2011, s. 74-88.*
- Wielądko W. W., *Heraldyka, czyli opisanie herbów, w jakim który jest kształcie, oraz*

familie rodowej szlachty polskiej i W.X. Litewskiego z ich herbami. Przy tym: Wstawieni męstwem i odwaga, wytworną nauką, cnotą, gorliwością i innymi zasługami w ojczyźnie dawniejszego i terażniejszego wieku Polacy, T. 1-2, Warszawa 1794; t. 3. Warszawa 1795; t. 4. Warszawa 1796; t. 5. Warszawa 1798.

Wilska M., *Liw w czasach Księcia Mazowieckiego Janusza I*, „Rocznik Liwski” 1, 2005/2006, s. 55-72.

Zalewski L., *Kronika rodziny Roguskich*, maszynopis, Warszawa 2002.

Zalewski L. *Kronika rodzinna Świętochowskich i Zalewskich*, maszynopis, Warszawa 1996.

Zalewski L., *Szlachta ziemi liwskiej. Sejmiki. urzędy. herbarz*, Warszawa 2005.

Zalewski L., *Ziemia liwska, ludzie, miejscowości ,wydarzenia*, Warszawa 2002.